

Nibble industriområde

En stensträng och en möjlig grav

Förundersökning

RAÄ 38 och 39
Hallstahammars-Nibble 1:131
Svedvi socken
Västmanland

Jan Äblström

Innehållsförteckning

Inledning	1
Målsättning och metod	1
Topografi och fornlämningsmiljö	2
Undersökningsresultat.....	3
Utvärdering	5
Referenser	6
Tekniska och administrativa uppgifter.....	6
Figurer	7

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2007.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN: 978-91-85741-32-8

Västerås 2007

Inledning

Hallstahammars Bildemontering önskar utöka sin tomt, Hallstahammars-Nibble 1:165, söderut inom Hallstahammars-Nibble 1:131. Eftersom fornlämningarna RAÄ 38 (grav- och boplatsområde) och RAÄ 39 (tre stensättningar) angränsar till den tänkta nya tomtmarken beslutade Länsstyrelsen om en arkeologisk förundersökning av ett 6000 m² stort område (Lst dnr 431-10703-08, daterat 2007-03-08). Länsstyrelsen bestodade förundersökningen genom anslagsmedel.

Kulturmiljövård Mälardalen (KM) utsågs som utförare genom direktval och utarbetade den *Undersökningsplan* vilken länsstyrelsebeslutet är grundat på. Jan Ählström ansvarade för förundersökningen och har sammanställt rapporten. Fältarbetet utfördes under två dagar i början av april med fint vårväder.

Målsättning och metod

Länsstyrelsen önskade genom förundersökningen få ett bättre underlag för avgränsandet av fornlämningarna gentemot industritomterna. Av den anledningen genomfördes förundersökningen enbart i avgränsande syfte.

Foto 1. Schaktning i skogsmark, stensträngen friläggs. Foto Jan Ählström.

Undersökningsområdet var skogbevuxet och inför undersökningen avverkades sly och små träd i området, förutom i den västligaste höglänta delen. De avverkade träden och slyn hade inte forslats bort utan hade lagts i området i flera högar. Inför avverkningen hade undersökningsområdet blivit utstakat varvid den västra gränsen hade hamnat lite för långt västerut. Av den anledningen kom en provgrop att grävas utanför förundersökningsområdet.

Vid undersökningen grävdes sökschakt med grävmaskin. Schakten grävdes ner till en orörd eller kulturpåverkad nivå. Vid den markerade områdesgränsen, i krönläge nära en av stensättningarna inom RAÄ 39, grävdes provgropen som hamnade utanför områdesgränsen. Framkomna fornlämningar rensades fram i plan och beskrevs,

rensfynd tillvaratogs inte utan förekomsten noterades bara. Enligt undersökningsplanen var det meningen att plandokumentationen skulle ske genom inmätning med totalstation. Så blev det inte eftersom de polygonpunkter som behövs för att etablera stationen inte gick att hitta. Möjligen har de tre eftersökta punkterna blivit övertäckta. Plandokumentationen gjordes därför för hand i skala 1:1000.

Topografi och fornlämningsmiljö

Förundersökningsområdet ligger i skogsmark i södra delen av Nibble industriområde i Hallstahammar (se figur 1). Områdets västra del utgörs av en tät trädbevuxen höjd vars krön utgör utredningsområdets västra gräns. Höjden som är rik på stenar och block sträcker sig åt öster i en svag sluttning ner mot flack, mer glest trädbevuxen, och stenfri mark. I skiljelinjen mellan höglänt och låglänt mark löper en skogsväg i nord-sydlig riktning. Åt östra områdesgränsen blir den flacka marken mer låglänt och övergår i direkt vattensjuk mark. I den flacka marken finns två diken vilka genomkorsar ytan. På höjden består undergrunden av morän medan den utgörs av silt i sluttningens lägre delar och i den flacka marken. Området ligger 25-30 meter över havet.

På en avmätning från 1780 av *Svedvi prästebords* ägor framgår det att förundersökningsområdet ligger i en hage benämnd *Hästbagen* (Svedberg 1996). På samma karta är ett sankt markområde, benämnt *Myran*, uttritat öster om hagmarken vilket förklarar den vattensjuka marken i förundersökningsområdets östra del.

Forminnesregistret redovisar ett stort antal fasta fornlämningar i förundersökningsområdets närhet (se figur 2). Här behandlas bara de fornlämningar vars närhet föranledde undersökningen. För en mer heltäckande bild och närmare beskrivningar av de övriga lämningarna hänvisas till *Svedbergs* utredning (se nedan).

Direkt söder om förundersökningsområdet ligger grav- och boplotsområdet RAÄ 38 som omfattar två säkra runda stensättningar (7,5 resp 12 meter stora), elva osäkra företrädesvis runda stensättningar (1,5-6 meter stora) och två osäkra skärvstenshögar, två stenrader samt diverse boplotsanläggningar. Väster om området ligger RAÄ 39 som består av tre runda stensättningar som är 4, 5 och 7 meter stora. En av stensättningarna är betecknad som osäker.

År 1989 utförde Riksantikvarieämbetet UV Mitt en arkeologisk utredning av ett markområde direkt söder om det nu aktuella området (Svedberg 1996). Utredningen omfattade kart- och arkivstudier, inventering samt sökschaktning. Totalt framkom 88 olika fornlämningar i form av gravar, skärvstenshögar och boplotsanläggningar så som härdar och stolphål. Merparten av lämningarna framkom i anslutning till RAÄ 38 som inför den utredningen var registrerad som två stensättningar.

Undersökningsresultat

Det grävdes 10 schakt om 189 löpmeter vilket motsvarar en sammanlagd yta om 302 m² (se figur 3). Det framkom fornlämningar i två av schakten.

Tabell 1. De påträffade lämningarna fördelade efter typ

Schakt	Typ
1	Stensträng
2	Mörkfärgning

Provgropen var ca 1x0,3 meter stor. Ytan avtorvades och rensades till ett djup av 0,1 meter där sten anträffades. Det går inte att avgöra vad stenarna representerar. Ytan utvidgades inte eftersom det uppdagats att gropen låg utanför undersökningsområdet.

Schakt 1 grävdes i sluttningen av höjden, runt och i förlängningen av en stensträng. Schaktet var 9 + 5 meter långt, 0,2 meter djupt och undergrunden utgjordes av silt.

Stensträngen är oklar och kan liknas vid en påbyggd naturbildning. I strängens nordvästra ände finns det ett kort parti som är mer tydligt och vällagt. Strängen ligger på östra sidan av höjden och den är 11 meter lång (VNV-ÖSÖ), 0,8 meter bred och intill 0,8 meter hög. Den är enradig och enskiktad. Stenstorleken varierar mellan 0,5-1,0 meter och stenarna ligger ställvis glest. I strängen ingår det flera markfasta block.

Foto 2. Stensträngen framschaktad och grovrensad. Foto från öster
Jan Åhlström

Schakt 2 grävdes i en bågform ner genom sluttningen till flack mark och upp mot mer blockrik terräng. Det grävdes 29 meter långt, 0,2 meter djupt ner till ljus silt. Schaktet var överlag stenigt. I den sydvästra änden kan möjligen stenarna utgöra en fortsättning av stensträngen. I den nordöstra änden, i stenig mark invid några block, framkom en 1,25x0,5 meter stor mörkfärgning.

Mörkfärgningen har en gråsvart sotig fyllning och vid rensning framkom några fragment brända ben. Den kan utifrån fyndet av brända ben och närheten till de kända stensättningarna RAÄ 39 möjligen vara en omarkerad grav eller en grav vars överbyggnad har blivit förstörd.

Schakt 3 grävdes från sluttningen ner i flack mark. Det grävdes 10 meter långt, 0,2 meter djupt och undergrunden bestod av silt med enstaka större stenar. Det förekom inte någon fornlämningsindikation i schaktet.

Schakt 4 grävdes i flack mark vid foten av höjden. Det grävdes 6 meter långt, 0,2 meter djupt och det förekom inte någon sten. Undergrunden utgjordes av silt. Det förekom inte någon fornlämningsindikation i schaktet.

Foto 3. Vy mot den flacka och fornlämningsfria delen av förundersökningsområdet. Skogsvägen ses i bildens mitt bortom vilken det går att ana några högar med avverkad sly och mindre träd. Foto från V Jan Åhlström.

Schakt 5 grävdes 27 meter långt och 0,2 meter djupt i flack stenfri mark. Undergrunden utgjordes av silt. Det förekom inte någon fornlämningsindikation i schaktet.

Schakt 6 grävdes 21 meter långt och 0,2 meter djupt i flack stenfri mark. Undergrunden utgjordes av silt. Det förekom inte någon fornlämningsindikation i schaktet.

Schakt 7 grävdes 7 meter långt och 0,2 meter djupt i flack stenfri mark. Undergrunden utgjordes av silt. Det förekom inte någon fornlämningsindikation i schaktet.

Schakt 8 grävdes 37 + 6 och 13 meter långt och 0,2 meter djupt i flack stenfri mark nedanför den höglänta mark som hyser RAÅ 38. I schaktet framkom ett kulturpåverkat lager under grästorv och matjord. Lagret var 0,05 meter tjockt och bestod av gråsvart silt med småsten och med inslag av kol. Troligtvis utgör lagret en rest av en gammal markyta. Under lagret och i resten av schaktet vidtog orörd silt.

Schakt 9 grävdes 11 meter långt och 0,2 meter djupt i låglänt mark. Undergrunden utgjordes av silt. Det förekom inte någon fornlämningsindikation i schaktet.

Schakt 10 grävdes 10 meter långt och 0,2 meter djupt i låglänt mark. Undergrunden utgjordes av silt. Det förekom inte någon fornlämningsindikation i schaktet.

Utvärdering

Det påträffades fornlämning i undersökningsytans västligaste steniga och höglänta del. Fornlämningen består av en stensträng och av en gravliknande mörkfärgning innehållande brända ben. I krönläge på höjden ligger en av stensättningarna i RAÄ 39. Det höglänta området med fornlämning ligger väster om en brukningsväg/väg för skogsmaskiner. Öster om denna väg, i förundersökningsområdets flacka och stenfria del, förekom det inte någon fornlämningsindikation. Det kulturpåverkade lager, en trolig äldre markyta, som framkom i ett av schakten kan inte bedömas som en skyddsvärd fornlämning.

KM rekommenderar att gränsen för tomtmarken justeras till en position öster om nämnda brukningsväg vilket innebär att fornlämningen inte kommer att beröras av exploateringen. Det är dock Länsstyrelsen i Västmanlands län som äger beslutet i frågan.

Referenser

Uppgifter ur Fornminnesregistret.

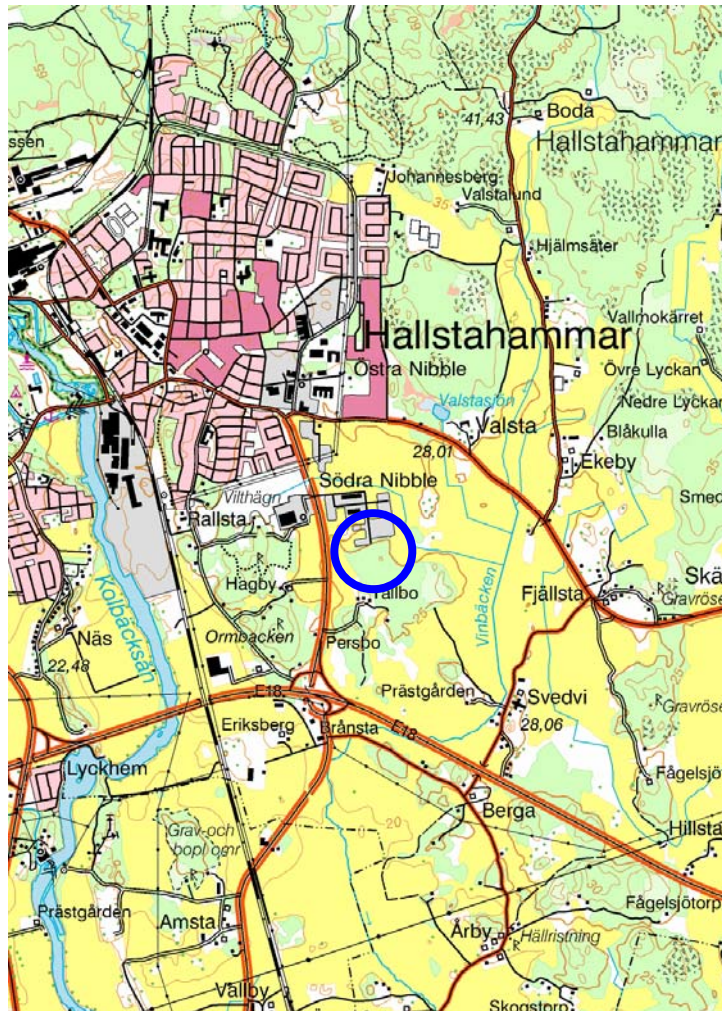
Svedberg, Å. 1996. *Södra Nibble. Arkeologisk utredning. Södra Nibble industriområde. Hallstahammars kommun, Västmanland*. Riksantikvarieämbetet UV Uppsala, Rapport 1996:17.

Tekniska och administrativa uppgifter

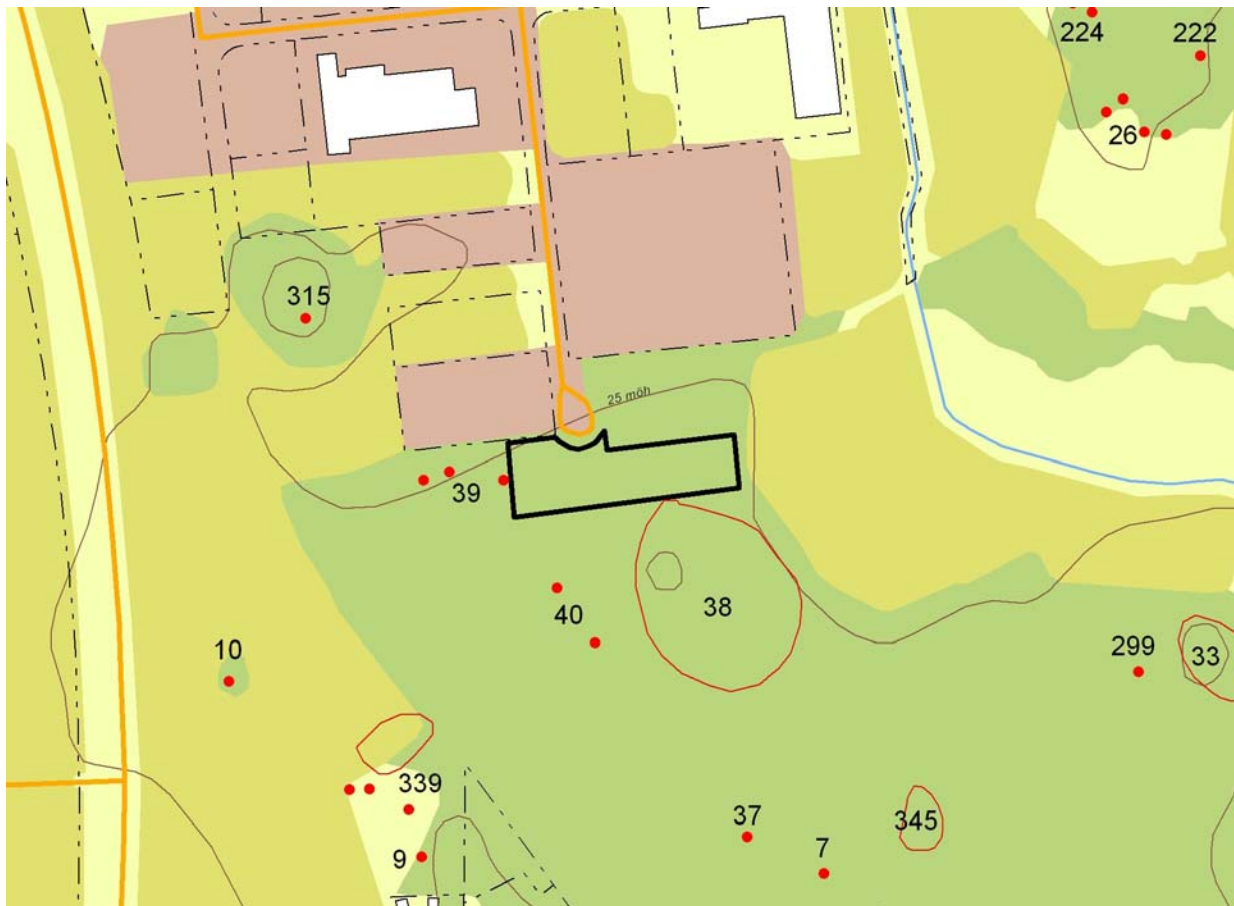
KM dnr:	07011
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-10703-06, 2007-03-08
Undersökningsperiod:	2007-04-23--24
Arkeologtimmar:	24 timmar
Maskintimmar:	14 timmar
Exploateringsyta:	6000 m ²
Personal:	Jan Ählström, Anna Egebäck
Belägenhet:	Hallstahammars-Nibble 1:131
Ekonomisk karta:	11G 1f
Koordinatsystem:	Rh 90
Koordinater:	X6609068 Y1525379
Höjdsystem:	-
Inmättningsmetod:	Manuell
Dokumentationshandlingar:	Förvaras hos KM
Fynd:	-

Figurer

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet Gävle. Ärende nr MS2006/01407.

Figur 1. Undersökningsplatsens läge markerat med en ring. Utdrag ur gröna kartan, blad Västerås 11G SV och 11G SO. Skala 1:50 000.

Figur 2. Förundersökningsområdet markerat med en svart figur och de närmast belägna fornlämningarna. Utdrag ur fastighetskartan, blad 11G 1f. Skala 1:5000.

Fornlämning, RAÄ nr	Typ
7	Stensättning
9	Hällristning
10	Hällristning
26	Stensättningar
33	Gravfält
37	Stensättning
38	Grav och boplatsoområde
39	Stensträng
40	Stensättning
222	Stensättning
224	Stensättning och hällristning
299	Stensättning
315	Torplämning
339	Boplat, stensättningar och hällristning
345	Grav och boplatsoområde

Figur 3. Schaktplan. Utdrag ur fastighetskartan, blad 11G 1f. Skala 1:1000.